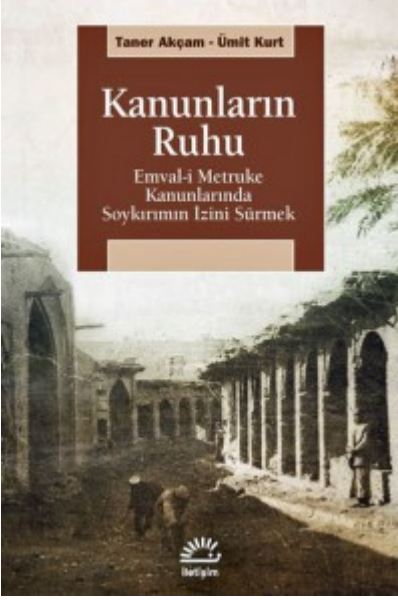

Ümit Kurt: 'Türkiye'de yalan hakikate, hakikat de bir rejime dönüştürüldü'

Posted on 09/12/2014

Yalçın Ergündoğan (Sesonline.net): Türkiye'de ilgili kamuoyu sizi yine İletişim Yayınları'ndan çıkan "Türk Yurdu'nda Milliyetçiliğin Esasları" adlı kitabınızla tanıyor. Resmi tarihin kalıplarının ve sınırlarının dışına çıkmaya çalışan genç bir tarih araştırmacısınız. Bize biraz kendinizi tanıtır mısınız?

Ümit Kurt: Ben 1984 Antep doğumluyum. Lisans öğrenimimi ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi 2006 yılında yüksek lisans öğrenimimi ise 2007-2008 yılında Sabancı Üniversitesi Avrupa Çalışmaları bölümünden aldım. 2006-2007 yılları arasında İngiltere'nin Keele Üniversitesi'nde misafir araştırmacı olarak bulundum. 2009'da "AKP Yeni Merkez Sağ mı?" başlıklı ilk kitap çalışmam DİPNOT yayınevinden yayımlandı. İkinci kitap çalışmam "Araştırma Merkezlerinin Yükselişi: Türkiye'de Dış Politika ve Ulusal Güvenlik Kültürü" 2011'da SETA Yayınlarından çıktı. 2012 Mayıs'ında ise İletişim yayınlarından "Türk'ün Büyük Biçare Irkı: Türk Yurdu'nda Milliyetçiliğin Esasları (1911-1916)" başlıklı çalışmam yayımlandı. Son olarak Taner Akçam ile bu önemli çalışmayı kaleme aldık.

Bunun yanında, Turkish Studies, Culture and Religion, Turkish Journal Politics, Turkish Review, European Journal of Economics and Politics, Turkish Policy Quarterly; Toplum ve Tarih, Toplumsal Tarih, Birikim, Cogito, Radikal İki, BirGün, Taraf, Zaman, ve Mesele gibi dergi ve gazetelerde çok sayıda İngilizce ve Türkçe makalem yayınlandı. Ayrıca yine Oxford Univ, Stanford ve UCLA gibi üniversitelerde düzenlenen konferanslarda doktora çalışmamı anlatma şansı yakaladım.

Şu anda Taner Hoca ile birlikte Clark Üniversitesi Tarih bölümü, Holocaust ve Soykırım Çalışmaları programında doktora çalışmalarımı sürdürmekteyim. 1915-1922 arası dönemde Antep Ermenilerin tehcir ve soykırım esnasında mallarının nasıl el değiştirdiği ve burada zenginliğin kaynağı üzerine bir doktora çalışması yapmaktayım. Araştırmamda bolca Ermenice kaynak kullanacağım. Bu anlamda literatüre Ermenice kaynakların kazandırılması açısından önemli bir katkı sağlayacağımı ümit ediyorum. Ermenice ve Osmanlıca biliyorum. Taner Hoca ile 2010 yılında beri son derece uyumlu ve verimli bir şekilde çalışıyoruz. Böyle alanında bir numara olan bir tarihçi ve vicdan sahibi insanla çalışmaktan son derece mutlu ve gururluyum. Desteği ve bana açtığı yol gerçekten çok değerli. Son olarak, 3 yıldır da ABD, Boston'da yaşıyorum.

Y.E: Yıllardır Ermeni sorunu üzerine çalışan Taner Akçam, kitabınızla ilgili yaptığım söyleşide edindiği yeni bilgiler için "kitabı yazarken öğrendiklerim benim için de şok edici şeyler" ifadesini kullandı. Akçam'ın öğrencisi genç bir araştırmacı olarak, eriştikleriniz arasında sizi de sarsan belge ve bilgiler oldu mu?

Ü.K: Taner Hocanın hakkı var. Karşılaştığımız bazı belgeler ve bilgilerin prensip olarak hukuk normları üzerine oturması beklenen bir devletin tabir-i caizse nasıl ayan beyan “yavuz bir hırsız” olabileceğine dair bize sundukları noktalar “vay be” dedirtecek cinstendi. Lozan’da Emval-i Metrukeler konusunda Türkiye’nin bir taraftan özellikle “Mallar, Haklar ve Çıkarlar” ile ilgili yapılan düzenlemeler ve “Uyruklu” konusunda üzerinde anlaşılacak ilkeler nedeniyle, malların sahiplerine iade edileceği ilkesini kabul etmek zorunda kalması; ama öbür taraftan Türkiye dışında kalmış Ermenilerin gelmeleri ve mallarını almalarına, elindeki tüm imkânları kullanarak engel olmaya çalışması daha önce Lozan Antlaşması’nın uzmanı olduklarını iddia eden araştırmacılar ve tarihçiler tarafından bile gün yüzüne çıkarılmamış son derece önemli noktalar. Lozan’ın Cumhuriyetin kurucu elitleri tarafından neden bu kadar kutsandığı ve Türkiye Cumhuriyetinin resmi temelleri atan bir anlaşma olarak ulusal bellekte merkezi bir yer teşkil etmesi gerek Ermenilere ait Emval-i Metrukelerin geri verilmemesi adına iç hukuka dönük bütün yasal enstrümanların seferber edilerek insan üstü gösterilen çaba ve yine soykırımdan kurtulan Ermenilerin toplu halde memleketlerine dönmelerinin aynı şekilde engellenmesi bağlamında düşünüldüğünde anlam kazanıyor. Bu çerçevede Lozan Barış Görüşmeleri esnasında İsmet İnönü başkanlığındaki Türk heyetinin bahsi geçen konularda takındıkları tavır, içine düştükleri zor durum ve verdikleri taahhütleri yerine getirmemek adına gösterdikleri yaklaşım önemli.

Tabi beni oldukça şaşırtan ve bu anlamda sarsan dikkat çekici belge ve bilgiler kitapta ziyadesiyle mevcut. Hemen burada aklımda oldukça yer eden bir belgeyi ifade etmem gerekirse o da 1918 Şubat'ında bakanlıklar arası bir komisyon tarafından hazırlanan bir rapor. Şimdi Emval-ı Metruke kanun ve kararnameleri hiçbir surette Ermenilerin malları üzerindeki haklarını esasta reddetmemekte. Bu nedenle bu kanun ve kararnameler, Ermenilerin malları üzerindeki tüm hakları kaybettikleri ve bu malları asla geri alamayacakları tezinin gerekçesi olarak kullanılamaz. Hatta bizim kitapta iddiamız o ki, mevcut kanun ve kararnameler, Ermenilerin hala malların asıl sahipleri oldukları ve kendilerine geri verilmesinin

zorunlu olduğu tezi için temel dayanak olarak da kullanılabilir. Çünkü, tüm bu kanunların ana örgüsü, Ermenilerin bu malların ilk sahipleri oldukları ve karşılıklarının kendilerine verileceği ilkesi ekseninde kurgulanmıştır.

Yine araştırmalarımız sırasında beni oldukça sarsan bir diğer belge ise 2 Temmuz 1924'de çıkartılan 663 sayılı Seyr ü Sefer Talimatnamesi ve Pasaport Kanunları olmuştu. Gerek Seyr ü Sefer Talimatnamesi ve daha sonra bu talimatnamede yapılan muhtelif değişikliklerin gerekse Pasaport Kanunlarının en önemli amacı Ermenilerin Türkiye'ye girmelerine ve ülke içinde özgürce seyahatlerine engel olmaktı. Siyasi irade, Ermenilerin mallarına el koymak ve Anadolu topraklarında bir daha Ermeni varlığının yeşermesine müsaade etmemek politikası izlemekteydi. Kanun ve kararnameler de buna uygun olarak çıkartılmaktaydı. İşte bizim 'Kanunların Ruhu' dediğimiz şeyden kastımız tam da budur.

Y.E: Siz, -kendi ifadenize göre- Gaziantep'te Ermenilerin tehcir ve soykırım esnasında mallarının nasıl el değiştirdiği ve burada zenginliğin kaynağı üzerine doktora çalışması yapıyorsunuz. Bu çalışmalarınız sırasında bu kitaba girmeyen, ya da daha sonraki yayınlar için beklediğiniz bizimle (özet olarak) paylaşabileceğiniz ilginç bilgiler var mı?

Ü.K: Evet genel hatlarıyla doktora çalışmamı böyle özetleyebiliriz. Esasında çıkış noktam soykırım gibi sosyal, politik, ekonomik, ve kültürel boyutları olan kitlesel katliamların ve etnik temizlik olaylarının toplumsal destek, meşruiyet ve rıza mekanizmaları olmadan gerçekleşmeyeceği fikri idi. Gerek Yahudi Soykırımı, gerekse Ermeni Soykırımı ekseninde baktığımızda bu toplumsal örüntünün her daim dinamik olan varlığını görüyoruz. Antep özelinde de bunun bu şekilde vuku bulduğu argümanı üzerinde hareket ettim. Ve şu ana kadar eriştiğim ve gelecek 1.5-2 yıl içerisinde daha da detaylandıracağım ve olgunlaştıracağım belgeler ışığında ilk elden şunu söyleyebilirim: Antep Ermenilerinin tehciri ve katliamı Antep'deki yerel elitlerin ciddi desteği sayesinde gerçekleşti. Bu yerel elitler İttihatçıların merkezden aldığı kararları uygulama işini Ermenilerin taşınır ve taşınmaz mallarının kendilerine verileceği vaadi ve motivasyonu ile titizlikle yerine getirdiler. Antep Ermenileri özelinde de bu böyle olmuştur. İşin ilginç tarafı kimlikleri, adları sanları belli olan Antep'deki dönemin bu yerel elitleri 50'li 60'lı yıllarda Türkiye'deki taşra burjuvazisinin de temelini oluşturmuştur. Bugün Antep'te Ermenilere ait birçok mal, mülk, ev, arsa vs. gibi taşınmaz malların üzerinde bu elitler oturmakta. Ermenilere ait evlerin bir kısmı kafe olarak işletilmekte, Ermenilere ait bir Ortadoks kilisesi cami olarak kullanılmakta ve yine Ermenilere ait birçok han, bağ, bahçe, tarla vs. gibi mallar bu yerel elitlerin zengiliğinin kaynağını oluşturmaktadır.

Durumu daha iyi izah etmesi açısından somut bir örnek vereyim; araştırmam sırasında elde ettiğim bulgulardan biri bu. Temmuz 1915 sonuna doğru Antep Ermenilerinin Der-Zor'a sürgünü gerçekleştirilir. 15 bine yakın Ermeni, Antep'deki İttihatçı dernek üyelerinin ve şehrin muteber sayılan yerel elitlerinin doğrudan katkısıyla Der-Zor'a tehcir ettirilir. Sürgünü gerçekleştiren bu gruplar sürgün edilen Ermenilerin mallarına el koymak amacındadır. Bu nedenle işi garantiye almak için bir yürütme komitesi oluştururlar. Bu komiteyi temsilen şehrin ileri gelenlerinden Dabbağ Kimâzâde, Nuribeyoğlu Kadir ve Hacıhalilzâde Zeki, Der-Zor'a giderler ve mallarına konmak istedikleri Antep Ermenilerinin gerçekten içinde buldukları koşulların onların Antep'e geri dönmesini ve hayatta kalmalarını imkânsız kılacağını kendi gözleriyle görüp emin olmak isterler.

Y.E: Kitaptan ve edinilen belgelerden anlaşıldığı kadarıyla Türkiye’de devlet resmen ‘hırsızlık’ gibi yüz kızartıcı bir suç işlemiş. Bu kadar uzun yıl, bu yüz kızartıcı suç nasıl gizleyebilmiş devlet? Bu kadar büyük yalanlar üzerine kurulmuş bir tarihi bu toplum daha uzun yıllar sırtında taşıyabilir mi?

Ü.K: Buna gizlemek denir mi bilemiyorum. Sonuç itibariyle biz bu ‘hırsızlık’ı devletin kendi çıkardığı hukuki metinlerden ortaya çıkarmaya çalıştık. Aslında devlet açıktan ‘hırsızım’ diyemediği için hukukun ona sunduğu nimetlerden kılı kırk yarararak faydalanmaya çalışıyor ancak burada önemli gerilimler ve çelişkiler yaşıyor. Zira el koyduğu, işlettiği ve gelirini kullandığı Ermenilere ait malların sahiplerinin Ermeniler olduğunu hiçbir yasal metinde inkâr etmiyor, edemiyor. Ancak bu yasal metinler onun bu cürümünü hasır altı etmek için her durum ve koşulda devreye sokuluyor. Hırsızlığı aşikâr hale getirecek ve Ermenilere mallarının ya da en azından bunların karşılıklarının verilmesinin zorunlu olduğu her yeni durumda başka bir hukusal mekanizma geliştiriliyor ve bunun önü kapatılıyor.

Ancak devletin yaşadığı gerilim ve çelişki yine de bitmiyor. Çünkü kendi varlığımızı, diğerinin yokluğu üzerine kurduğumuz için, bu varlık üzerine her konuşma bize ürküntü ve korku veriyor. Ülkemizde Ermeni sorunu üzerine konuşmanın ana zorluğu bu varlık-yokluk ikileminde yatıyor diye düşünüyoruz. Taner Hoca’nın ve benim düşünceme göre Ermeni mallarının gasp ve yağma edilmesi bırakınız hukuku, yüz kızartıcı ahlaki bir suçtur ve Türkiye bu suçun işlendiğini bildiği için saldırgandır.

Hristiyan-Ermeni varlığını yok etmeyi kurumsallaştırmak ise bir çok başka şeyin yanında, esas olarak Emval-i Metruke Kanunları ile gerçekleştirilmiştir. Bu kanunlar soykırımın yapısal unsurudurlar ve Cumhuriyet dönemi hukuk sisteminin esasa ilişkin unsurlarından birisidir. Bu nedenle Cumhuriyetin, soykırımı kendi yapısal temeli haline getirmiş bir rejim olduğundan söz ediyoruz.

Daha önce bir yazımda sormuştum: “1915’te Ne Oldu?” diye. Cevabım da : “Yandı, Bitti, Kül

Oldu...” idi. Hiç çekinmeden adını koyalım: Evet, Türkiye 1915 ile ilgili 97 yıldır bir yalan ve inkâr politikasının peşinden sürüklenip gidiyor. Hem de büyük bir istekle, azametle, kararlılıkla, yeni tekniklerle ve araçlarla bu yalan politikası devam ediyor. Ve artık bu yalan politikası o kadar içselleştirilmiş ki yalan hakikate, hakikat de bir rejime dönüşür hale gelmiş. Bir “yalan politikasının hakikat rejimi” altında yaşıyoruz. Bu rejim kendini belli bir döneme kadar muhafaza edebildi, kendine korunaklı kaleler inşa etti, kendince payandaları sağlam bir ideolojik söylem ve altyapı ve önemli bir doktrinleşme süreci yarattı. Bu uğurda, bu yalan politikasını uygulayan “hakikat rejiminin” bürokratları, aydınları ve 32 kısım tekmili birden diğer bütün ideolojik ve bürokratik aygıtları seferber edildi. Bütün bir ülke, kamuoyuyla, medyasıyla, Tarih Kurumu ve Yüksek Öğrenim Kurumu’yla, merkezî Osmanlı Arşivleriyle, üniversiteleriyle, Genelkurmay’ı, Harp Tarihi Dairesi ve MEB’siyle, Talim Terbiye’siyle, dolayısıyla tarih müfredatı ve öğretmenleriyle, dolayısıyla o öğretmenleri yetiştiren Eğitim Fakülteleriyle, 97 yıl önceki bir tarihsel olaya kilitlendi.

Resmi devlet söyleminin ve onun Türk eğitim sisteminin vazgeçilmez parçası olarak sunduğu resmi tarih yazımının Türk ulusal kimliğine eleştirel bir yaklaşımla bakmaktan ziyade onu kutsallaştırdığı ve dogmatikleştirdiği aşikâr. Şimdiye kadar anlatılanlar, tarihin ulusal devleti ve ulus kimliğini tabulaştırdığını ve her şeyin belirleyicisi haline getirdiğini gösterdi. Bu nedenle Türk ulusal tarihine ve onun resmi tarih yazımına yönelik eleştirel bir bakış açısı geliştirmemiz elzem ve artık bu kaçınılmaz.

İttihatçıların da kayda değer yardımlarıyla meydana getirdiği homojen Türk ulus devleti toplumsal mühendisliğine dayalı modernleşme projesi Kemalizm, 1930’larda toplumsal bir rıza ve meşruiyet mekanizmasına sahip olmasa da, bir biçimde bir toplumsal sözleşme meydana getirmişti. Bu süreçte Türk ulusal kimliğinin oluşturulmasının ne kadar sorunlu ve yıkıcı bir potansiyele sahip olduğunu ve bunun günümüzdeki birçok sorunun kaynağını teşkil ettiği görmezden gelinmişti. Her ne kadar ulus devlet modernite açısından ilerici bir yapı idiyse de; ulus devleti kuran ulusal kimliğin kendi kişiliğini devletin kendisine dâhil olmayanların tasfiyesi üzerine oturtmuş olduğu unutuldu.

Kemalizm'in oluşturduğu bu 'toplumsal sözleşme' 1960'larda ve 70'lerde özellikle solun Kemalist olmayan varyantları tarafından sarsılır gibi oldu. Ancak asıl artçı şoku yaşatan 1980 döneminden sonra yakıcı bir sorun olan Kürt sorununun kendini artık iyiden iyiye dayatmasıydı. Bugün Türkiye'de Kürt meselesi ile yüzleşmek noktasında ciddi pozitif adımlar atıldı, atılıyor da. Aynı sürecin Ermeni meselesinin tartışılması ekseninde de yavaş yavaş palazlanmaya başladığını görüyoruz. Artık Türkiye'de Taner Akçam'ın başını çektiği tarihi, tarihsel olayları ve süreçleri 'belge fetişizmine' kaymadan yorumlayan ciddi bir 'eleştirel tarih ve tarihçilik anlayışı' var ve bu anlayış sesini yükseltmeye, Türk ulusal kimliğine eleştirel bakmanın Ermeni katliamı konusunda gecikmiş bir tartışmayı başlatacağını düşünmeye, böyle bir tartışmanın ve bu bağlamda Türkiye'nin geçmişiyle ve kendi tarihiyle hesaplaşmasının "Ermeni sorunu" ile yüzleşmekten geçtiğine yerinde bir biçimde vurgu yapmaya devam etmekte. Açıkça ifade etmek gerekirse bugün Kemalizm ve onun yukarıdan aşağıya yarattığı "hakikat rejimi" ile hesaplaşmak, "1915 olayları" nı tartışmaktan ve bu olaylar sonucu belleklerden silinen, tarihsizleştirilen, yerinden yurdundan edilip köksüzleştirilen bu halka reva görülen bu eylemle yüzleşmekten geçiyor...

Y.E: Son olarak, Taner Akçam'la çalışmak, onun öğrencisi olmak nasıl bir şey?

Ü.K: Vallahi, öncelikle kendimi şanslı addettiğimi söylemeliyim. Kendi alanının deyimi yerindeyse bir numarası olan bir tarihçiyle çalışma fırsatına sahibim. Sadece bir tarihçi olarak değil aynı zamanda vicdan, etik ve cesaret sahibi bir insan olması itibariyle de Taner Hoca bana her anlamda büyük destek veriyor. Paylaşımçı, derin ve incelikli düşünen, tarihi ve geçmişi önemseyen ve en önemlisi size her gün yeni bir şeyler öğreten ve patikalar açan biri Taner Akçam. Genç bir araştırmacı ve emeklemeye çalışan bir tarihçi olarak görüşlerimi asla ve kat'a asimetrik ve hiyerarşik bir ilişki kurmadan oldukça önemseyen bir tarihçi. Tabii böyle, put kırıcı çalışmaları olan ve önde gelen bir tarihçiyle çalışmanın zorlukları da var. En az kendisi kadar titiz, dikkatli ve çalışkan olmanız gerekiyor. Çalıştığımız sorunsal bütün boyutlarıyla analiz ederek elde ettiğiniz belge ve dökümanları kullanmasını iyi bilmeniz gerekiyor. Hasılı ben halimden memnunum.

Yalçın Ergüdođan, Ümit Kurt'la söyleşi. 19 Kasım 2012, Sesonline.net